

אמר רבינא:

זו שאסרה תורה לגוי לשבות, אל תאמר, דהיינו דוקא כששבת לשם חובה, וכגון ששבת בשבת שהוא יום שבייתה לישראל או ששבת ביום ראשון שהוא יום שבייתה שעשו להם הגויים, אלא אפילו אם שבת בשני בשבת הרי הוא חייב מיתה, כי אסרה עליהם התורה להתבטל ממלאכה. (26)

ומקשינן: הרי שנינו בברייתא לעיל נו א "שבע מצוות נצטוו בני נח...", ואם כדברי ריש לקיש שאף זו מצוה היא להם —

וליהשבה התנא לאיסור שבייתה של בני נח גבי שבע מצוות שנאמרו לבני נח, ויהיו שמונה מצוות?!?

ומשנינן: כי קא חשיב התנא מצוות שהן "שב ואל תעשה", שאסרם הקב"ה מלעשות איזה מעשה, אבל מצוות שהן "קום עשה" — וכגון מצוה זו, שחייבים הם לעבוד — לא קא חשיב.

ומקשינן עלה: והא מצות "דינין" קום עשה א-ט הוא לעשות דין, ומכל מקום קא חשיב ליה התנא בכלל שבע מצוות!?

ומשנינן: לכך שנה התנא "דינין", כי הם "קום עשה", וגם "שב ואל תעשה" נינהו, כי

שנאמר: "ואיש זרוע — לו הארץ] לו ראוי לקנות את הארץ".

עבדו: ואמר עוד ריש לקיש:

מאי דכתיב "עובד אדמתו ישבע לחם", ללמדך:

אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה לעסוק בה תמיד לחרישה השקאה ניכוש ועידור, כי אז ישבע לחם, ואם לאו לא ישבע לחם.

שבת: ואמר עוד ריש לקיש:

גוי ששבת ממלאכה יום שלם, הרי זה חייב מיתה, שנאמר:

"ויום ולילה לא ישבותו", ודרשינן לה על בני האדם, שלא ישבתו יום שלם יום ולילה —

ומאחר שהוזהרו בני נח על כך, הרי הם חייבים מיתה אם עברו עליה, שהרי אמר מר:

אזהרה שלהן [של בני נח] זו היא מיתתן, כלומר: די באזהרה שהזהירם תורה כדי שימותו, ואין צריך שיהא כתוב במפורש, שחייבים עליה מיתה. (25)

אזהרה שלהן זו מיתתן, וראה פירוש רש"י שם; וראה "יד רמה" שם שתמה עליו מסוגייתנו, וראה בדברי ה"יד רמה" עצמו, דרב נחמן בר יצחק לא סבירא ליה לגמרי כרב ששת, הובאו כל הדברים בהערה שם.

26. נתבאר על פי רש"י.

אבל הרמב"ם [מלכים י ט] כתב: וכן גוי

מנין לרש"י לפרש, ד"קן ידא" דוקא כשהיכה, אף שאת כל הענין, ואף את דברי רב הונא עצמו, מפרש רש"י על "המגביה ידו".

והתוספות הביאו את פירוש רש"י, וכתבו: ויש לומר דדינא הוא, דהא מקרא דריש "זרוע רמה תישבר"; וראה עוד שם.

25. ראה לעיל נו א "אמר רב נחמן בר יצחק:

ומלשון ירושה, הרי כשעוסק הוא בתורה מיגזל קא גזיל לה לישראל שירושה היא להם, ואם כן בכלל מצות גזל הוא.

ולמאן דאמר "מורשה" לשון "מאורסה", הרי שממילא דינו כנערה המאורסה, דבסקילה היא, ובכלל גילוי עריות היא. (2)

מיתובי לדברי רבי יוחנן האוסר לגוי לעסוק בתורה, ממה ששינונו בכרייתא:

היה רבי מאיר אומר:

מניין שאפילו גוי ועוסק בתורה, שהוא כבהן גדול, שנאמר [ויקרא יח ה]:

"ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", "אשר יעשו אותם כהנים לויים וישראלים" — דמשמע ישראל בלבד — לא נאמר, אלא "אשר יעשה אותם האדם", ובכלל זה כל בני אדם, (3) הא למדת:

ציותה התורה אותם לעשות משפט, וציותה עוד שישבו ולא ידונו דין עול. (1)

ואמר רבי יוחנן:

גוי שעוסק בתורה, הרי זה חייב מיתה, שנאמר:

"תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב", ונחלקו בדבר אמוראים:

יש מי שדורש "מורשה" מלשון ירושה, ויש מי שדורש "מורשה" כאילו אמרה תורה "מאורסה", ובין כך ובין כך מורשה היא לנו ולא להם; ויתבאר בגמרא לקמן, למה חייבים הם מיתה על שלקחו את זו שאינה מורשה להם.

ומקשינן עלה: וליחשבה תנא — לגוי שעוסק בתורה — גבי שבוע מצוות!?

ומשינינן: למאן דאמר "מורשה" כפשוטו,

2. הרמב"ם [מלכים י ט], הביא דין גוי שעוסק בתורה עם דין גוי ששבת — כאחד, והכל גדר אחד, וז"ל: גוי שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד; וכך גוי ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשה אותו לעצמו כמו שבת חייב מיתה ... כללו של דבר: אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן ...; וראה שם ב"כסף משנה" בדעת הרמב"ם, שהמבואר כאן דהוא גזל או גילוי עריות הכל אסמכתות הם.

3. כתב רש"י: לית ליה [לרבי מאיר] "אתם קרויים אדם, ולא גויים קרויים אדם" [ראה גם לעיל נח ב, ברש"י ד"ה מוקש אדם], ורבי שמעון הוא דדריש ליה ביבמות סא א [גבי

ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חייב מיתה, ואין צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו; כללו של דבר: אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמוד בתורתו, ולא יוסיף ולא יגרע, ואם ... שבת או חידש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה, אבל אינו נהרג.

1. כתב רש"י: אפילו אינו מצווה לעשות משפט, והוא יושב ובטל, הרי הוא מוזהר שלא לעשות עול, ואזהרת "לא תעשו עול [במשפט]"; ויקרא יט לה, אינה קום עשה משפט, אלא לחודא קיימא, שב והבטל מלא תעשה עול, אבל אזהרת "לא תשבות" על כרחיך אינה אלא קום עשה.

שאפילו גוי ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול. (4)

ותיקשי מברייתא זו לרבי יוחנן, שאמר "גוי שעוסק בתורה חייב מיתה"?!?

ומשנינן: התם — בברייתא שהחשיבה את הגוי העוסק בתורה ככהן גדול — בגוי העוסק בשבע מצוות דידהו [של בני נח], אבל כשעוסק בשאר התורה הרי הוא חייב מיתה. (5)

כאן שבה הגמרא לפרש את הברייתא דלעיל נו א: תנו רבנן שבע מצוות נצטוו בני נח: דינין... ואבר מן החי, רבי חנינא בן גמליאל אומר: אף הדרם מן החי:

תנו רבנן:

כתיב במאמר הקב"ה לנח: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" — זה אבר מן החי, שכך אמר הכתוב: כל זמן שנפשו בו לא תאכלו הבשר.

רבי חנינא בן גמליאל אומר: אף הדרם מן החי בכלל הפסוק הוא, ואסור הוא לבני נח.

הגמרא מפסיקה באמצע דברי רבי חנינא בן גמליאל ומפרשת את טעמו:

מאי טעמא דרבי חנינא בן גמליאל?

קרי ביה "בשר בנפשו לא תאכל", "דמו בנפשו לא תאכל".

ורבנן, מה יעשו הם בתיבת "דמו"?!?

ןמפרשינן: ההוא "דמו" למישרי אבר מן החי דשרצים הוא דאתא [להתיר אבר מן החי של שרצים בא הכתוב]. (6)

כאן שבה הגמרא, ומביאה את המשך דברי רבי חנינא בן גמליאל שבברייתא:

כיוצא בדבר אתה אומר, כלומר, כשם שבני נח הוזהרו על דם מן החי כמו על אבר מן

"אדם כי ימות באהל".

אבל התוספות חילקו בין "אדם" ל"האדם".

4. כתבו התוספות בבבא קמא לח א ד"ה הרי הוא ככהן גדול: הא דנקט כהן גדול, משום דדרשינן בסוטה [ד ב] "יקרה היא [התורה] מפנינים", מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים; וראה בפירוש רבינו חננאל הנדפס בשולי הגליון במסכת עבודה זרה ג א, דנראה שהוא גורס "הרי הוא כישראל".

5. כתב רש"י, בשבע מצוות דידהו: עוסקין בהלכות אותן שבע מצוות, להיות בקיאין בהם. ויתכן לפרש את כוונת רש"י על פי מה שכתב ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" על התורה לפרש את

הפסוק בפרשת ואתחנן "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", שבני נח צריכים לבני ישראל בשביל שבע מצוותיהם, כי לא להם ניתן לפרש ולחדש ואפילו בשבע מצוותיהם, אלא יבואו לבית דין של ישראל; ולכן הוסיף רש"י, שעוסקים הם בתורה כדי להיות בקיאים בהם ולא יותר.

6. כתב רש"י לעיל נו א, למישרא שרצים הוא דאתא: משום שהוזהרו באבר מן החי ... אתא האי קרא למישרא אבר מן החי בשרצים, והכי דרשינן לקמן בפירקין: אותו בשר שקרוי "דמו בנפש", והבשר קרוי "בשר", דהיינו דמו חלוק מבשרו, אסרנא לכו באבר מן החי, ולא בשרצים שאין דמו קרוי "נפש", אלא הרי הוא כבשרו,

החי, כך ישראל הוזהרו על דם מן החי משום שהוא "מן החי", וכמו שנאמר "רק חזק לבלתי אכל דם, כי הדם הוא הנפש, [זה הוא איסור דם], ולא תאכל הנפש עם הבשר [זה הוא איסור אבר מן החי]"⁽⁷⁾, ולכך נסמכו מצוות אלו, לומר: לא תאכל הדם הנזכר בראש המקרא, בעוד הנפש עם הבשר, ולאסור "דם מן החי".

ורבנן, איך יפרשו הם את הסמיכות!?

ומפרשין את שיטתם: **ההוא קרא ד"לא תאכל הנפש עם הבשר" — לדם הקזה שהנשמה יוצאה בו הוא דאתא —**

כלומר: כדי ללמד על איסור דם, שלא תאמר: כיון שהוקש איסור דם ל"וזבחת מבקר וצאנך", אם כן רק דם שחיטה הוא שאסור משום דם, אבל דם שמקזים מן הבהמה אינו דם לחייב עליו משום דם, קא משמע לן שאף הוא אסור משום דם, שלכך הקישתו תורה לאבר מן החי: מה אבר מן החי יש בו איסור, אף דם מן החי יש בו איסור, ומיהו כל אחד משום איסורו הוא אסור, זה משום שהוא "מן החי", וזה משום שהוא דם, ובלבד שיהא הדם "דם הנפש" — וכמאמר הכתוב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו — והוא הדם שהנפש יוצאת

בו.⁽⁸⁾

ומקשינן על עיקר פרשת אבר מן החי בבן נח ובישראל:

למה לי למיכתב איסור אבר מן החי לבני נח, ולמה לי למשני בסיני?! היינו: למה הוצרכה התורה לחזור ולומר לבני ישראל "ולא תאכל הנפש עם הבשר", שהוא איסור אבר מן החי; והרי מאחר שכתבה תורה איסור זה לבני נח, ממילא מחוייבים בה גם ישראל, שהרי ודאי לא מסתבר שיצאו ישראל בקבלתם את התורה מכלל המצוות הראשונים שהיו מחוייבים בהם!⁽⁹⁾

ומשינין: **לדברבי יוסי ברבי חנינא**, כלומר: משום דברי רבי יוסי ברבי חנינא, שאמר: מצוה שלא נשנית בסיני, שוב אין מצווים בה אלא ישראל —

דאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

כל מצוה שנאמרה בתחילה לבני נח, ונשנית לישראל בסיני, כי אז: לזה ולזה נאמרה, כלומר: מעתה חייבים בה הן בני נח והן בני ישראל.

וכל מצוה שנאמרה בתחילה לבני נח ושוב

משהוא מתחיל לצאת שחור, רש"י.

9. ביאר רש"י את הטעם שמקשה הגמרא דוקא על איסור אבר מן החי: בשלמא עבודת כוכבים וגילוי עריות, בסיני למילתייהו נשנית, לפי שלא פרשו כל כך בבני נח על אלו עבירות נענשין עליהם, וכן בעריות לפרש עונשן, אלא אבר מן החי למה לי.

דאילו בישראל לא מחייבי עליה כרת [משום דם], כדאמר בכריתות [כא ב,] דלית ביה אלא לאו [דאיסור שרצים], דדם שרצים כבשר.

7. כן היא גירסת רש"י; וראה הגהות הגר"א.

8. ובכריתות כב א מפרש, איזהו דם הקזה שהנפש יוצאה בו, מטיפה המשחרת ואילך,

במקומו", כלומר: עד סיני לא הוזהרו, אלא שנכתב במקומו, לאחר שנאמר בסיני וכתב וסידר משה את התורה, כתב המקרא הזה על המעשה "על כן הוזהרו בני ישראל אחרי כן, שלא יאכלו גיד"; רש"י.

מוסיף רבי יוסי ברבי חנינא ואומר:

ואנו אין לנו, כלומר: אין מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, **אלא מצות גיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה בלבד**, הסובר: מצוה זו נאסרה לבני ישראל עוד בהיותם בני נח.⁽¹¹⁾

אמר מר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה:

לא נשנית בסיני, כי אז: לישראל נאמרה ולא לבני נח, כלומר, נעתקה המצוה החל ממעמד הר סיני מבני נח, ושוב אין מצווין בה אלא ישראל מחמת המצוה שנאמרה בסיני.⁽¹⁰⁾

נחלקו רבי יהודה וחכמים בחולין [ק ב] בפירוש מה שכתבה תורה בפרשת וישלח, אצל יעקב שנאבק עם המלאך ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה":

רבי יהודה סובר: באותה שעה נאסר לבני יעקב מלאכול את גיד הנשה.

וחכמים אומרים: "בסיני נאמר, אלא שנכתב

"לבני נח ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח, [ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דרבי יהודה]", אדרבה, מדלא נשנית בסיני, לבני נח נאמרה ולא לישראל!?

ועוד בהמשך הסוגיא מקשה הגמרא על מילה שהיא נשנית בסיני, ומכל מקום לא נצטוו בה אלא ישראל, ומתרתצ הגמרא [באחד התירושים]: אף מתחילה לא נצטוו בה אלא אברהם וזרעו, ואין שייך לאוסרה לבני נח משום "לזה ולזה נאמרה".

והקשה ב"יד רמה": וכי תימא, מאי איריא [גיד הנשה אליבא דרבי יהודה] משום דלא נשנית בסיני, תיפוק לי ד"על כן לא יאכלו בני ישראל [את גיד הנשה]" כתיב!?

ותו [קשה, דמשמע]: טעמא דלא נשנית בסיני [מצות גיד הנשה], הא אילו נשנית בסיני הוה אמינא "לזה ולזה נאמרה", [ואיך יתכן כן]. הא מעיקרא כי כתיבא בישראל כתיבא, דהא מילה דנאמרה לבני נח ונשנית בסיני, וקיימא לן דלישראל נאמרה ולא לבני נח, וקא מסקינן טעמא לקמן [עמוד ב], משום דמעיקרא לאברהם

10. על פי לשון רש"י בד"ה לזה ולזה נאמרה "וכל שלא נשנית בסיני נאמר לישראל ולא לבני נח מסיני ואילך, אף על גב דעד סיני נצטוו עליה".

אך ראה ב"יד רמה" שכתב וז"ל: ואיבעיא לן: למה לי למכתב אבר מן החי בבני נח, למה לי למכתב בסיני, אטו ישראל לאו בכלל בני נח... ומהדינין: איצטריך, דאי לא אהדרה בסיני הוה אמינא לישראל נאמרה ולא לבני נח שאף על פי שניתנה מתחילה לבני נח, לא ניתנה [אף מתחילה] אלא לדורות שישראל מתייחסים מהם עד נח; [ויש להעיר, שלפי זה מדוקדק הלשון "לישראל נאמרה ולא לבני נח"; וראה עוד מה שהובא בהערה בהמשך הענין בשם ה"יד רמה"]; ויש אומרים: לפי שיש לומר, ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן, אבל גויים ניטלה מהן; כדברי יוסי ברבי חנינא... ועל דרך זה הולך ה"יד רמה" בכל הסוגיא, כמבואר בהערות שבהמשך הענין.

11. בהמשך הסוגיא מקשינן על מה שאמרו:

ומקשינן עלה: **אדרבה**, הרי להיפך יש לנו לומר: **מדנשנית בסיני** – בהכרח **שלישראל נאמרה**, ולא לבני נח, שהרי אם

לשניהם נאמרה, היה לו לכתוב לשתוק, וממילא היו מתחייבים ישראל במצוה, מכח המצוה הראשונה שנאמרה לכולם ובכללם

הוא דקא מזהר ליה רחמנא, [ואם כן] הכא [בגיד הנשה] נמי, אי נמי [אפילו] נשנית בסיני, היכי הוה סלקא דעתין למימר ד"לזה ולזה נאמרה", הא מעיקרא כי קא מזהר רחמנא לבני ישראל קא מזהר!?

ותו, הא דמקשינן לקמן "אדרבה מדלא נשנית בסיני, לבני נח נאמרה ולא לישראל", היכי מצינן למימר הכי, הא "בני ישראל" כתיב! ? [ראה ברש"י שפירש: אדרבה מדלא נשנית בסיני אימא לבני נח נאמרה: "לבני יעקב בעוד שהיו בני נח נאסר להם, ולא משבאו לכלל ישראל"; כלומר: יש לנו לומר מתוך שלא נשנית בסיני, שהמצוה שבתחילה היתה לבני ישראל, לא היתה עליהם אלא עד שבאו לסיני, אך משבאו לסיני שוב אין הם חייבים עליה].

לא תיקשי לך: הא דקאמרינן ד"מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, לבני ישראל נאמרה, ולא לבני נח", ותני עלה "אין לנו אלא גיד הנשה", לאו למימר, דאם נשנית [גיד הנשה] בסיני הוה אמינא "לזה ולזה נאמרה" –

אלא הא קא משמע לן: דמצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, אפילו לא נאמרה מתחילה בפירוש לישראל, הדין נותן שלישראל נאמרה ולא לבני נח, [הוא, על דרך שהובא לעיל משמו, ד"לישראל נאמרה" היינו דמתחילה נאמרה לישראל], והדר קאמר: ואין לנו מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני [שנאמר עליה, שמתחילה לא נאמרה אלא לישראל] אלא גיד הנשה ואלבא דרבי יהודה; ואף על פי דלגיד הנשה גופיה לא איצטרין, דהא "בני ישראל" כתיב, נפקא מינה: לאשמועינן טעמא דהנך מצוות שנאמרו לבני נח, ונשנו בסיני, אמאי נשנו, ומדאשמועינן דמצוה שנאמרה לבני נח

ולא נשנית בסיני הדין נותן שלא נאמרה אלא לישראל ילפינן טעמא להנך, דלהכי איצטרין למהדר ולמתנינהו, דאי לאו הכי, הוה אמינא: לישראל נאמרו ולא לבני נח.

והא דאקשינן לקמן: "אדרבה מדלא נשנית בסיני, לבני נח נאמרה, ולא לישראל" לאו אגיד הנשה קא מקשי, אלא אכללא דקאמר "לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח" קא מקשי, דמשמע ליה: דאפילו לא נאמר בה "בני ישראל", כיון שלא נשנית בסיני, הייתי אומר לישראל נאמרה ולא לבני נח; ועלה מקשי "אדרבא ...".

אך ראה ברש"י בד"ה ואלבא דרבי יהודה, כתב: ולרבי יהודה גופיה, לישראל נאמר ולא לשאר בני נח, דהא "בני ישראל" כתיב, והא דקאמר הכא, דאותן העומדות באיסורן לבני נח לעולם, הוצרך לשנותן בסיני, לאו משום דאי לא אהדרניהו הוה אמינא ניגמר מגיד הנשה דלא נשנית, ולישראל נאמר ולא לבני נח, דמהא ליכא למיגמר, שהרי לא נאסרה אלא לישראל, ובעוד שהיו בני נח נמי להם נאסר ולא לאחרים, אלא מדאיתני עבודת כוכבים הוה גמרינן להו.

וראה עוד חידוש בלשון תוספות בפסחים כב א ד"ה ורבי שמעון: שהקשו: איך מותר לרבי יהודה לשלוח ירך לבן נח, והרי עובר הוא משום "לפני עור" כי גיד הנשה אסור לבני נח, לדעת רבי יהודה! ?

ותירצו: דלא קשה מידי, דלא קאסר אלא ל"בני יעקב" דוקא, דקודם מתן תורה איקרו "בני נח", דהא **לא נשנית בסיני**; ולשון זו משמע: אילו היתה נשנית בסיני, כי אז היו אסורים בה כל הגויים, ואף שמתחילה לא נאסר אלא לבני ישראל, וכמאמר הכתוב "על כן לא

ישראל! ? (12)

ומשנינן: **מדאיתני** [מדגשנית] איסור עבודת כוכבים בסיני, ואשכחן דענש גויים עילוה [ומצאנו שענש הקב"ה את הגויים — אף לאחר מעמד הר סיני],⁽¹³⁾ אם כן מוזהרים הם על עבודת הכוכבים, הרי שמע מינה: אף כל המצוות שנאמרו ונשנו לזה ולזה נאמרה.

אמר מר: **לבני נח, ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה, ולא לבני נח** [ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דרבי יהודה]:

ומקשינן: **אדרבה**, הרי להיפך יש לנו לומר: **מדלא נשנית** גיד הנשה לישראל **בסיני** בין שאר המצוות, אם כן אכן אין הם מצווים בה יותר, **ולבני נח נאמרה ולא לישראל**, כלומר: לא נצטוו בה "בני ישראל" [כמאמר הכתוב "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה"], אלא עד שבאו לסיני, אך משבאו לסיני, פקעה מצוה זו מהם! ?⁽¹⁴⁾

ומשנינן: אי אפשר שתהא מצוה מן המצוות נעתקת מישראל ונותרת אצל בני נח, כי **ליבא מידעם, דלישראל שרי, ולבני נח אסור** [אין דבר שישראל מותרים בהם, והגויים

יאכלו בני ישראל את גיד הנשה".

וראה עוד, מה שנרשם בהערות בעמוד ב לענין מילה.

12. נתבאר על פי "יד רמה".

13. וכמאמר הכתוב [דברים יח י'] "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש ... כי תועבת ה' כל עושה אלה, ובגלל התועבות האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך"; רש"י לעיל בד"ה לזה ולזה נאמרה.

ורש"י הוסיף שם עוד מקור למה שאמרו "כל מצוה שנאמרה ונשנית, לזה ולזה נאמרה", מעריות, שנאמרו לבני נח ונשנו לישראל, וכתוב בהם — ויקרא יח כד — "אל תטמאו בכל אלה, כי בכל אלה נטמאו הגויים אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ ואפקוד עוונה עליה, ותקיא הארץ את יושביה. ושמתם אתם את חוקותי ואת משפטי, ולא תעשו מכל התועבות האלה, האזרח והגר אשר בתוכם. כי את כל התועבות האלה עשו אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ".

14. א. נתבאר על פי רש"י, הובא לשונו בהערה

11 לעיל, וראה שם בשם ה"יד רמה" שלא פירש כן, ואין הקושיא על גיד הנשה, אלא על הכלל שכלל רבי חנינא על מצוות מעין אלו.

ב. ב"יד רמה" הוסיף ביאור בקושיית הגמרא: אדרבה מדלא נשנית בסיני, לבני נח נאמרה, ולא לישראל: שהרי לומר ד"לזה ולזה נאמרה" אי אפשר, שאם כן היה הכתוב שונה מצוה זו לישראל כשם שעשה בעבודה זרה, ואם כן בהכרח שלאחד מהם נאמרה, ומסתבר לומר שהמצוה היא לאותם שנאמר להם מעיקרא.

וראה עוד ברש"י לעיל בד"ה לזה ולזה נאמרה, שכתב: וכל שלא נשנית בסיני נאמרה לישראל ולא לבני נח מסיני ואילך, אף על גב דעד סיני נצטוו עליה, **מדלא הדר תנייה בסיני כדאיתא בעבודת כוכבים** וגילוי עריות דאשכחן דאיענוש עובדי כוכבים עליהו, שמע מינה ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן, אבל גויים נטלן מהן, ולקמן [היינו הקושיא המבוארת כאן] פריך, [מנין, דמשום שלא נשנית בסיני, נותרה המצוה לישראל], דילמא להכי לא נשנו, דלבני נח הוא דאסירי ולא לישראל; [כלומר, רק לישראל בהיותם בני נח נאסרה, ולא משבאו לכלל ישראל].

אסורים בהם].(15)

ומקשינן על כלל זה:

ולא, וכי אין מה שמותר לישראל, ואסור לבני נח?!

והרי אשת איש יפת תואר כך הוא דינה: מותרת לישראל במלחמה, ואסורה לגויים משום גזל?!(16)

ומשנינן: **התם** — יפת תואר, משום כך לא

קושיא זו הקשה המהרש"א, וכתב, דהך סוגיא כדעת הסובר גזל נכרי, אסור, וצ"ע. אך ראה ב"חידושי הר"ן" לעיל נו א [הביא דבריו ב"ערוך לנר" כאן], שהקשה על הברייתא המתירה לישראל לגזול את הגוי: והרי ליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור?! "וכי תימא, דלישראל נמי אסור לגזול ישראל חבירו, ואם כן ליכא מידי דלישאראל שרי וגוי אסור, ליתא, דהא אמרינן לקמן [בסוגיינתון] גבי יפת תואר, והרי יפת תואר דלישראל שרי וגוי אסור, אף על פי שישאראל אסור הוא בודאי ביפת תואר של ישראל חבירו?!

ואין זו קושיא אצלי, דבשלמא גבי יפת תואר דאסורה לבני נח, בין שתהיה היפת תואר של ישראל או דידהו, ואילו לדין שריא יפת תואר דידהו, בהא איכא לאקשווי, דמי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור, אבל דין גזל הרי ישנו בישראל, אלא דישאראל בגוי שרייה רחמנא כדכתיב "ראה ויתר גויים", עמד והתיר ממונם לישראל; [ומיהו, לפי מה שפירש ה"ערוך לנר" בדעת רש"י — הובאו דבריו בהערות שם — שדין "יפת תואר" הנזכרת בברייתא בין איסורי הגזל, היינו אף בלי ביאה, ועל עצם הלקיחה שלוקח את אשתו מבעלה, אם כן משמע שאף כוונת הגמרא כאן היא על עצם הלקיחה, ואם כן אף לקיחה זו היא בכלל "ראה ויתר גויים"].

ב. והוסיף עוד בחידושי הר"ן: וכי תימא: גבי אשת איש איכא לאקשווי הכי, דמי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור, שהרי אשת הגוי מותרת לישראל ... אלא דבהא איכא למימר,

15. כתב רש"י לעיל בד"ה לזה ולזה נאמרה "ומשני, ליכא מידי דלישראל שרי ולגויים אסור, שכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו, ולא להקל עליהם, ולזה ולזה ליכא למימר, דאם כן אמאי אתני עבודת כוכבים, הילכך על כרחך אותה שלא נשנית אינה בבני נח, הילכך..."; [ויש לעיין: לפי מה שמפרש רש"י את קושיית הגמרא שהיא על גיד הנשה, שמתחילה נאסרו בה בני ישראל בלבד, אם כן מה הוא זה שהוסיף רש"י "ולזה ולזה ליכא למימר, דאם כן אמאי אתני עבודת כוכבים", והרי גם אם תאמר דלזה ולזה נאמרה, יהיה הדין שישראל אסורים בה ולא בני נח, כיון שמתחילה היתה המצוה לישראל בלבד?!].

16. רש"י הביא כאן את מה שאמרו בברייתא לעיל נו א, שהגוי אסור ביפת תואר; ושם מבואר שהוא משום גזל אשתו של הגוי; וכן הוא גם ב"יד רמה": והא יפת תואר דלישראל שריא וליכא משום גזל, ולגוי אסור משום גזל, כדאמרינן באידך ברייתא "וכן יפת תואר ...", ומקרא נמי שמעת לה, דכיון דפשטינן דגזל איתסר לבני נח ואיתסר נמי לישראל, הרי יפת תואר בכלל גזל, ישראל בגוי דאפקא קרא ליפת תואר להיתר, שריא, גוי דלא איתריא ליה, אכתי באיסוריה קיימא.

ולכאורה תמוה: מאי מקשה הגמרא מיפת תואר של גוי שהותר לישראל לגזולה מן הגוי, ולא הותרה לגוי; יותר משאר גזל, שמותר לישראל לגזול את הגוי, ואילו לגוי אסור לגזול את הגוי?!?

הותרה לגוי — **משום דלאו בני כיבוש נינהו**, לא ניתנה ארץ לכבוש, כי אם לישראל; ואף לישראל הרי לא הותרה יפת תואר אלא במלחמה על ידי כיבוש. (17)

ואכתי מקשינן על כלל זה: **והרי גזל פחות משה פרוטה**, שהגוי אסור בה, וישראל

מותר בה אפילו כשגזול מישראל! (18)

ומשנינן: **התם גבי גוי** שהוא אסור בגזל אף פחות משה פרוטה, **משום דהגויים לאו בני מחילה נינהו**, שאכזרים הם ואינם מוחלים, מה שאין כן ישראל. (19)

דאשת הגוי אף על גב דפטריה רחמנא ממיתה, אפשר דאיכא איסורא דאורייתא —

מכל מקום לקושיא הזו אין לה מקום, דהא מתרצינן לקמן גבי יפת תואר, דשאני התם דלאו בני כיבוש נינהו, רצה לומר שהגויים אין זוכים אלו באלו לקנות קנין הגוף זה בזה, ומשום הכי אסורים ביפת תואר, דאכתי הוא אשת הגוי חבירו, אבל ישראל הם בני כיבוש שכובשין את הגויים קנין הגוף, והם ממון שלהם ונפקעה תורת אישות ומותר ללוקחה לאשה, ומשום הכי קיימא לן דגר מטבילין אותו בעל כרחו מפני שאנחנו קונים בו קנין הגוף, וגזל הגוי דשרי, היינו טעמא משום שאין מקיימים השבע מצוות, וכדכתיבנא לעיל.

17. נתבאר על פי רש"י; וב"ד רמה" כתב: כלומר, לא ניתנה להם רשות לכבוש את הארץ, כמו שניתנה להן לישראל, ואשתכח, דהאי דשריא לישראל ואסירא לגוי, לאו משום קדושה יתירה דאיכא בגוי הוא, אלא משום דלגוי הוי גזל, לישראל לא הוי גזל כלל דכמונא דנפשיה [הוא].

וראה דברים מחודשים בחידושי הר"ן שהובא לשונו בהערה קודמת אות ב.

18. בהכרח הוא כן, שהרי מן הגוי אפילו גזל יותר משה פרוטה הותר לישראל.

וצריך ביאור: מהיכן פשיטא לגמרא — עד שמקשה הגמרא מכח זה על רבי יוסי ברבי חנינא — שישראל מותר לגזול מישראל פחות

משה פרוטה; ומהיכן פשיטא לגמרא, שהגוי אסור לגזול מישראל — שהם מוחלים — פחות משה פרוטה, והרי לעיל נו א, מבואר לא כן! ? דהנה לעיל נו א מבואר בברייתא, דב"כיוצא בו" דגזל, "גוי בגוי וגוי בישראל אסור, וישראל בגוי מותר", ומפרש לה רב פפא, דהיינו גזל פחות משה פרוטה; ומקשה הגמרא: אם כן גוי בישראל למה הוא אסור, והרי ישראל מוחלין! ? הרי שנקטה הגמרא בסברא שהגוי מותר לגזול את הישראל פחות משה פרוטה, ואילו כאן מבואר בפשיטות שגוי בישראל אסור.

ומתרצת שם הגמרא: נהי דבתר הכי מחיל ליה, צערא בשעתיה מי לית ליה, והיינו דמכל מקום גזל הוא, רק המחילה מועילה שלא יצטרך להשיב; וראה שם ברש"י דמטעם זה אף ישראל בישראל שהם מוחלין — אסור.

ואף זה שלא כדברי סוגייתנו, כי לפי זה הן גוי בישראל והן ישראל בישראל אסורין בגזל פחות משה פרוטה! ? וראה "יד רמה".

19. דברי הגמרא צריכים ביאור:

הרי קושיית הגמרא היתה: למה חלוק גזלן גוי מגזלן ישראל, שהגוי אסור לגזול פחות משה פרוטה, ואילו הישראל מותר לגזול פחות משה פרוטה; ואילו סברת הגמרא בתירוצה, היא לחלק בין נגזל גוי שאינו מוחל, לנגזל ישראל שהוא מוחל! ?

וכתב ב"ד רמה": התם היינו טעמא דאיתסר להו אפילו פחות משה פרוטה, משום דלאו בני מחילה נינהו, לפי (שאסורין) [שאכזרין] הן, ואין

שבת הוא דאתא [להתיר מילה בשבת בא הכתוב], ד"ביום" מלמד: ואפילו בשבת, כי היה לו לומר: "ובשמיני ימול בשר ערלתו", ונדע שביום השמיני ימול, שהרי נאמר למעלה "וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא. וביום השמיני ...", אלא להשמיענו בא הכתוב: אפילו בשבת ימול.⁽²⁾

תו מקשינן על רבי יוסי ברבי חנינא:

והרי מצות פריה ורבייה שנאמרה לבני נח, דכתיב במאמר הקב"ה לנח [בראשית ט ז]: "ואתם פרו ורבו" —

ונשנית מצוה זו בסניני, במאמר הקב"ה למשה [דברים ה כז]: "לך אמור להם [לבני ישראל] שובו לכם לאהליכם", כלומר לנשותיכם,⁽³⁾ לפי שנצטוו ישראל במעמד הר סיני לפרוש מנשיהם שלשה ימים קודם

כאן שבה הגמרא לעיקר דברי רבי יוסי ברבי חנינא, שאמר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניני, לזה ולזה נאמרה; ומקשינן עלה:

והרי מצות מילה שנאמרה לבני נח, דכתיב במאמר הקב"ה לאברהם [בראשית יז ט]: "ויאמר אלהים אל אברהם, ואתה את בריתי תשמור", ונשנית בסניני כמו שנאמר [ויקרא יב ג]: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" —

ומכל מקום לישראל נאמרה, ולא לבני נח, שאם לכולם נאמרה, למה לא נזכרה מצוה זו עם שבע מצוות בני נח!⁽⁴⁾

ומשנינן: החוץ, מה ששנה הכתוב מילה לישראל לא כדי להשמיענו מצות מילה לישראל הוא ששנאו הכתוב, אלא למישרי

אך צריך ביאור: מאי סלקא דעתין להקשות, והרי זיל קרי בי רב הוא, שלא נצטוה במילה אלא אברהם וזרעו, וביותר, שלא תירצה כן הגמרא אלא באחד מתירוץיה.

ולפי מה שהובא בהערה לעיל בעמוד א, לדקדק מלשון התוספות בפסחים כב א, דמצוה שנאמרה מתחילה לישראל ונשנית בסניני, מעכשיו אסורים בה אף בני נח, אם כן ניחא היטב קושיית הגמרא, אלא שצריך ביאור תירוץ הגמרא, וכל זה צריך תלמוד.

[ב. יש לעיין: והרי נתבאר בגמרא לעיל בעמוד א ד"קום עשה" לא חשיב, ומילה הלוך קום ועשה היא! ? וכעין זה העירו בתוספות על קושיית הגמרא הבאה גבי פריה ורבייה].

2. נתבאר על פי ה"ד רמה".

3. כענין שנאמר "כי שלום אהלך".

מוחלין אפילו על דבר קל, ודרך העולם, שכל המדקדק מדקדקים עמו ואין מוחלין לו, אבל ישראל רחמנים הם ומוחלים על דבר קל; ויש לפרש: דגויים לאו בני מחילה נינהו, אשתכח דפחות משה פרוטה לגבייהו, ממונא הוי, ואסיר להו למשקליה, [וראה לשון רש"י].

1. א. כן פירש רש"י כאן ובהמשך הענין בד"ה ואיבעית אימא, וכן כתב ב"ד רמה"; ומבואר, שקושיית הגמרא היא כפשוטה: לפי רבי יוסי ברבי חנינא, היה לנו לומר שאף בני נח נצטוו בה.

והנה הגמרא באחד מתירוץיה מיישבת: אי בעית אימא: מילה מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא "ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחרך לדורותם, אתה וזרעך אין, איניש אחרנא, לא", והיינו, דכיון דמעיקרא לא נצטוה בה אלא אברהם, אין שייך לחייב את שאר בני נח.